

METODOLOGICKÝ VÝSKUM INTEGRAČNÝCH PROCESOV V SPOLOČENSKÝCH VEDÁCH

KAROL HÁJEK, Ústav filozofie a sociológie SAV, Bratislava

1. *Východiská výskumu*

V procese výstavby rozvinutého socializmu dostáva sa systém reálneho socializmu na taký stupeň svojho vývinu, na ktorom sa utvárajú predpoklady prechodu do komunistickej spoločnosti. Úspech v tomto procese sa spája s konkrétnymi teoreticko-metodologickými úlohami spoločenských vied. Systém spoločenských vied musí poskytnúť praxi riadenia (vysvetľovanie, prognózovanie, plánovanie) výstavby rozvinutého socializmu spoľahlivé teoretické informácie o zákonitostiach vývinu socialistickej spoločnosti. Spoločenské vedy v tejto súvislosti dnes viac než kedykoľvek predtým stoja pred úlohou rozvinúť svoje výskumné metódy. Môžu ich urobiť produktívnejšími práve za predpokladu, že vstúpia do bezprostrednejších kooperatívnych vedeckovýskumných spojení.

Už na májovom zasadnutí ÚV KSČ r. 1974, ktoré stanovilo zásadné smery ďalšieho vývoja vo vede a výskume, sa zdôrazňovalo, akú nezastupiteľnú funkciu plní kooperácia vo vede a výskume. Kooperáciu tu treba chápať ako proces, ktorý má dve stránky. Je to kooperácia vo vnútri systému vedy, ktorú poznávame ako interdisciplinárny prístup k riešeniu príslušných problémov a je to kooperácia vo vzťahoch systému poznania a spoločenskej praxe.

V materiáloch XV. zjazdu KSČ sa jednoznačne povedalo, že „hlavnou úlohou vedy je prehĺbovať poznanie a pritom intenzívne využívať prednosti integrácie vied (prírodných, technických a spoločenských) pri riešení problémov vedecko-technického pokroku v prospech rozvoja nášho socialistickeho národného hospodárstva“. (1, s. 150—151) V podmienkach budovania rozvinutého socializmu sa takto rast úlohy riadenia rozvoja vedy nevyhnutne spája zvlášť s rastom významu komplexného prístupu k úlohám spoločenskovedného poznávania a nevyužitie rezervy rozvoja takéhoto prístupu k objektu spoločenských vied treba hľadať najmä v nových interdisciplinárnych metódach výskumu.

Je známe, že napríklad biológia sa dostala k významnejším objavom nielen využívaním samotných intradisciplinárnych analytických metód fyziológie, cytológie, anatómie, morfológie alebo i genetiky. Podstatný rozvoj biológie priniesli až interdisciplinárne fyzikálno-chemické, biofyzikálne a biochemické výskumy v oblasti molekulárnej biológie a genetiky. Tieto výskumy ukázali, prečo a ako konkrétne je metabolizmus živého systému fyzikálno-chemicky podmienenou výmenou látok, energie a informácií. No v oblasti spoločenskovedného výskumu, kde objektom poznania je osobitne zložito štruktúrovaný systém, dostávajú integračné procesy zvlášť významné metodologické úlohy. Vedecké poznávanie tu predpokladá využívanie nielen samotných analytických metód v hraniciach diferencovaných odborov vied s ich navzájom izolovaným špecializovaným výskumom. Analytické metódy intradisciplinárneho výskumu v diferencovaných špecializáciách sa musia spájať so syntetickými metódami interdisciplinárneho výskumu kompetentných odborov a ich špecializácií. Integrovať ich treba v tímových formách medziodborovej vedeckovýskumnej kooperácie.

Teoreticky a prakticky ovládnuť organizáciu živej hmoty nemožno bez teo-

retického a praktického zmocnenia sa jednoty a podmienenosti fyzikálno-chemických zákonitostí v biologickej štruktúre živého systému. Podobne nemožno teoreticky uchopiť a prakticky ovládnuť ani zákonitosti štruktúry spoločenského systému. Tieto zákonitosti poznávame ako jednotu a podmienenosť ekonomických, sociologických, sociálno-politických, psychologických, eticko-estetických a iných relevancií vo vzťahoch makroštruktúry spoločnosti.

Teoretický obraz o zákonoch vývinu socialistickej organizácie spoločenského systému musí poskytovať záruky komplexného vysvetľovania a spoľahlivého predvídan'a sledovaných progresívnych premien spoločnosti. Efektívnosť riadenia spoločnosti je tu kategóriou závislou od efektívnosti vysvetľovania a prognózovania jej premien, no nakoniec je závislou od kvality a efektívnosti teoreticko-poznávacích a prakticko-aplikačných funkcií spoločenských vied.

2. Vymedzenie problému výskumu integračných procesov

Je známe, že pri štúdiu človeka v štruktúre spoločnosti i pri štúdiu pohybov celku spoločenského systému sa doteraz pomerne úspešne uplatňujú najmä sociologické a psychologické výskumné metódy. Sociologické prístupy k človeku sa usilujú poznať zákonitosti správania človeka predovšetkým ako komponent s príslušnými triedno-politickými charakteristikami v štruktúre spoločnosti, ale súčasne ukazujú prejavy zákonov spoločenského vývinu v diferencovaných sférach života. Psychologické metódy usilujú o vysvetlenie človeka predovšetkým ako osobnosti s jej psychologickými charakteristikami. Metodologické hľadiská obidvoch týchto vied majú nepochybne svoj význam pri poznávaní správania človeka v systéme spoločnosti, no samy osebe stačia svojím spôsobom len jednostranne vysvetliť celý zložitý komplex vzťahov, ktoré určujú vývin štruktúry spoločnosti a ktoré v nej determinujú správanie človeka.

Do kompetencie metód sociológie patrí špecifická úloha preniknúť k podstate sociálnych vzťahov zložiek makroštruktúry spoločnosti, objavíť tu a ovládnuť objektívne triedne sociálno-politické podmienky formovania štruktúry osobnosti človeka. V princípe sociologického prístupu k štúdiu človeka preto nemožno ustupovať od požiadavky komplexne uchopiť systém sociálnych determinánt človeka. Komplexné štúdium človeka má za úlohu poznať funkcie človeka v totalite vzťahov zložiek celostného systému spoločnosti. Preto hovoríme, že pri komplexnom prístupe k štúdiu človeka plní prioritnú úlohu úsilie vysvetliť človeka jednak ako determinovaného ekonomickými a sociálno-politickými vzťahmi spoločnosti, ale súčasne je tu i úsilie poznať správanie človeka i tam, kde cieľuprímerane determinuje vývin podstatných určeností spoločenskej štruktúry. V tejto súvislosti je „dominantnou črtou špecifickej osobitosti sociologického poznania práve to, že ono vždy zachováva v centre pozornosti vedomie človeka i jeho materiálno-predmetnú činnosť v ich vzájomnej podmienenosti“. (2, s. 141)

No súčasne vieme, že do sféry záujmov sociologických výskumov patria i vzťahy, ktoré tvoria špecifickú predmetnú oblasť pre iné spoločenské vedy. Podobne ako ostatné spoločenské vedy študujú človeka s jeho prejavmi v príslušných vlastných, konkrétne diferencovaných oblastiach, usiluje i sociológia o pochopenie človeka v týchto vzťahoch. Pravda, predmetná oblasť sociológie je predovšetkým tam, kde podstatné vzťahy vo vývine spoločnosti poznávame ako pohyblivú jednotu diferencovaných relevancií štruktúry spoločnosti. Je to

jednota tých vzťahov, ktoré patria do sféry výskumných záujmov príslušných ostatných spoločenských vied. Špecifickou úlohou sociológie je tak ukázať, ako a prečo jednotlivé konkrétne diferencované sféry spoločenského života, (ktoré študujú príslušné spoločenské vedy) fungujú v štruktúre spoločenského systému a ako a prečo sa v organizácii štruktúry spoločnosti integrujú do vývojaschopného systému. Sociologické výskumy taktó „usilujú odkryť celý systém objektívnych a subjektívnych faktorov, ktoré pôsobia na každý spoločenský proces a usilujú vyznačiť v celku týchto faktorov tie, ktoré sú určujúce“. [3] Z toho vyplýva, že pre sociologické prístupy k štúdiu človeka sú osobitne významné užšie kooperatívne vedeckovýskumné styky s ostatnými odborními spoločenských vied.

Naznačili sme, že psychologické metódy sa podriaďujú hlavnej úlohe vidieť človeka s jeho psychickými funkciami v štruktúre spoločenských vzťahov predovšetkým ako osobnosť. V spojitosti s týmto marxistická psychológia sa usiluje vysvetliť správanie človeka ako „psychickými funkciami regulované správanie osobnosti“. [4, s. 52] Pre metódu psychologického prístupu k problémom správania človeka je charakteristické v princípe to isté, čo pre metódy sociológie, t. j. v psychológii pri zmocňovaní sa určujúcich vzťahov človeka v mnohotvárnosti faktorov spoločenskej štruktúry nemožno vystačiť len samotnými informáciami o funkciách správať sa na báze abstraktne chápanej schopnosti „reagovať na stimuly“ v daných podmienkach existencie. Pojem reagencie na stimuly je nutné vysvetliť metódami psychológie v kooperatívnej spolupráci s celým komplexom spoločenských vied. Treba tu objaviť zložitú sociálno-politickú determináciu cieľavedomého správania spoločensky aktívneho človeka. Pri psychologickom zmocňovaní sa určujúcich vzťahov človeka v celku štruktúry spoločnosti sa informácie o psychických funkciách stávajú vecne použiteľnými až vtedy, keď konkrétne vysvetlíme spoločenské determinanty uvedomelej tvorivej aktivity človeka. To znamená, že psychológia sa musí i sociálno-ekonomicky, triedne, politicky a v neposlednom rade i eticky zmocniť konkrétnych prejavov aktivity človeka v danej sociálnej štruktúre spoločnosti.

V tejto súvislosti treba študovať funkcie správania človeka s osobitným zreteľom na určujúce faktory spoločenskej práce v spoločenskej organizácii vzťahov technicko-výrobného systému. Uvedomelú tvorivú aktivitu človeka v pracovno-výrobnom procese treba vysvetliť ako determinovaný i determinujúci faktor vo vzťahoch systému „človek—spoločnosť“. Psychologické výskumy si tu vyžadujú komplexné prístupy, pri ktorých sa človek chápe nielen ako produkt spoločenských vzťahov, ale súčasne ako aktívny subjekt, ktorý premeny spoločenských vzťahov reguluje a progresívne dotvára. Správanie človeka sa tu chápe nielen ako samotná kognitívna aktivita jeho psychických funkcií, ale súčasne ako jeho tvorivá pracovná aktivita.

Preto už K. Marx tak často zdôrazňoval, že práve tam, kde fungujú „ľudské bytostné sily, stelesnené a ďalej rozvíjané v predmetnej technicko-výrobnej činnosti človeka“ [5, s. 34], tam treba hľadať relevantné determinanty premien jeho správania, ktoré je regulované psychickými funkciami. V tejto spojitosti sa do centra výskumných záujmov psychológie dostáva správanie integrované s kategóriou činnosti. Interpretuje sa ako osobitná forma aktívnej interakcie spoločenského človeka a jeho predmetného sveta. A. N. Leontjev v tejto súvislosti nie samoúčelne dokazuje, že „reálnym základom osobnosti človeka je

súhrn jeho vzťahov k svetu, svojou podstatou spoločenských vzťahov, ktoré sa realizujú činnosťou, presnejšie povedané súhrnom jeho rozmanitých činností“ (6, s. 134)

V psychologických výskumoch sa preto problematika aktívneho vzťahu človeka k zložkám štruktúry spoločnosti rieši súčasne ako problém špecificky spoločenského styku človeka. V súhlase s K. Marxom označujeme potrebu spoločenského styku za určujúci faktor kultivácie správania človeka. Veď spoločenský styk považoval K. Marx za „najväčšie bohatstvo človeka, za jednu z najdôležitejších stránok spôsobu existencie človeka ako spoločenskej bytosti“ (7, s. 125)

K. Marx uvažoval o spoločenskom styku v spojitosti s činnosťou človeka najmä v pracovno-výrobnom procese a chápal ho hlavne ako vzťah človeka k človeku, i keď obsah kategórie spoločenského styku vysvetľoval i z hľadiska širšieho chápania vzťahu „subjekt—objekt“. Súčasná psychológia v tejto súvislosti znova presvedčivo argumentuje, že spoločenská činnosť človeka vždy a všade predpokladá spoločenské vzťahy a v tomto zmysle je to vždy činnosť „súhrnného subjektu“ ako socializujúceho sa, do spoločenského kolektívu vrasťajúceho aktívneho spoločenského človeka.

Pre spoločenskú vedu a najmä pre psychológiu je dnes vedeckovýskumne zaujímavou práve otázka, ako a prečo sa determinácia individuálneho subjektu prejavuje ako determinácia sociálnymi vzťahmi v rôznych rovinách spoločenskej štruktúry. Nedarí sa nám v potrebnej miere uspokojivo ovládať jednotu a vzájomnú podmienenosť všetkých sociotechnických a ideovopolitických faktorov vo vzťahoch štruktúry spoločnosti. Neovládame ich práve tam, kde interferujú, kde sa navzájom dopĺňajú, navzájom do seba prechádzajú, kde v aktívnej činnosti človeka tvoria systémové funkčné väzby — zdôrazňujem funkčné väzby — komponentov v organizácii spoločenskej štruktúry. Tu sa správanie človeka stáva správaním konkrétneho individua, tu sa zložito začleňuje do konkrétnej organizácie zložiek spoločenskej štruktúry a tu preto do štruktúry psychického odrazu v hlave človeka vstupuje často neprehľadný komplex sociálno-ekonomických relevancií systému spoločnosti. Psychické sa tu preto nemôže interpretovať len ako čosi fyziologicky závislé, ale súčasne a predovšetkým ako sociálna forma odrazu konkrétne organizovaných vzťahov spoločenského technicko-výrobného prostredia.

Ak tu preto do obsahu pojmu aktívneho spoločenského styku vstupuje komplex sociálno-ekonomických stimulov, nemožno vysvetľovať správanie človeka zjednodušene len v zmysle funkcionalistickej psychológie ako jednoduchý proces adaptácie pri abstrakcii od sociálno-ekonomických a triedno-politických stimulov spoločenskej aktivity. Jednoducho preto, lebo psychická aktivita, vyjadrená v správaní človeka, vždy a všade nevyhnutne koreluje s podnetmi (faktory, stimuly) konkrétne triedno-politicky organizovaného sociálneho prostredia.

V skrátenej podobe možno v tejto súvislosti povedať, že je reálne už v blízkej budúcnosti očakávať, že približne tak, ako sa vedeckovýskumná spolupráca odborov sociológie a psychológie vyvinula až k vyčleneniu sa sociálnej psychológie ako relatívne samostatného interdisciplinárneho odboru, vyčlení sa v príružnej podobe v systéme spoločenských vied celý rad ďalších interdisciplinárnych odborov.

Sovietski odborníci, pracujúci v predmetnej tematickej oblasti, urobili kri-

tickú analýzu a syntetické hodnotenie výsledkov výskumov integračných procesov, najmä interdisciplinárnych štúdií západných teoretikov za uplynulé obdobie od päťdesiatych rokov. „Majúc na zreteli zvlášť určenie interdisciplinárnosti a interdisciplinárnych výskumov — konštatuje E. M. Mirskij — nepochybne odrážajú niektoré empiricky pozorovateľné javy a vzťahy, spojené s disciplinárnym členením vedy i so štruktúrou vedeckej činnosti. V prevažnej miere sú to však len pokusy určiť predmet interdisciplinárneho výskumu, naviac však v takýchto snaženiach chýba jednotnosť stanovísk pri vymedzovaní predmetu interdisciplinárnych výskumov ako špecifickej formy... Preto sa ukazuje účelným pokračovať v analýze vzťahov interdisciplinárnosti principiálne inou metódou.“ (8, s. 23—24)

Klasici marxizmu vo svojich prácach ukázali, aké je nevyhnutné metodologicky pristupovať k riešeniu otázok integračných procesov v spoločenských vedách, čo je charakteristické pre systémové prístupy k štúdiu dialektiky integračných procesov. K. Marx, dotýkajúc sa v *Kapitáli* tejto problematiky, dokazuje, že „výskum sa nemôže zmocniť predmetného objektu poznania, ak nepreniká k princípom integrácie, ktoré z jeho častí utvárajú celostné systémy; rozanalyzovať musí určujúce vnútorné väzby komponentov objektu, aby prenikol k princípom ich systémovej integrácie“. (9, s. 19) Analogicky i V. I. Lenin orientoval výskum na tieto integračné vnútorné väzby komponentov predmetu poznania. Zdôrazňoval, že vzájomná závislosť a vnútorné funkčné väzby komponentov objektu — to sú základné určujúce črty dialektiky jeho vývinu ako systému. Napísal: „...aby sme skutočne poznali objekt, je nutné uchopiť, poznať všetky tieto jeho vnútorné stránky, všetky spojenia a sprostredkujúce väzby, v ktorých časti určujú celok“ (10, s. 72) a v ktorých organizačné podmienky utvárajú funkcie schopnosť častí i celkov.

V marxistickej orientovanej vede je známe, že spoločenskovedná analýza procesov v štruktúre spoločnosti musí v tejto súvislosti vychádzať z dialektických princípov jednoty, sporu a vývinu. Systémová analýza podstatných vzťahov spoločenského systému musí vychádzať z predpokladu, že zákonitosti vývinu vnútornej štruktúry systému sa síce utvárajú vo väzbách daného systému s determinujúcimi vonkajšími podmienkami, ale výsledné formy štruktúrno-funkčných premien systému sa rozhodujú zvlášť poriadkom vnútorných integračných vzťahov komponentov štruktúry systému. Princípy dialektickej integrácie častí v celkoch treba ukázať ako konkrétne organogénne vlastnosti častí práve v príslušných vnútorných vzťahoch komponentov štruktúry systému. Je však treba konkrétne ukázať, ako a prečo sa potenciálna organogénna vlastnosť komponentov štruktúry uvoľňuje k aktivite až jej vstupom do príslušnej vnútornej organizácie integrity komponentov systému.

V. A. Engelgardt píše, že „možno hovoriť o troch základných elementoch, ktoré spolu charakterizujú vzájomné pôsobenie celku a častí. Po prvé je to vzájomné pôsobenie vo vzťahoch medzi časťami a celkom, po druhé je to strata niektorých vlastností častí pri vstupe do stavby celku a po tretie je to vznik nových vlastností častí pri vstupe do celku a s týmto spojený vznik systémových spojení medzi časťami, ktoré možno považovať za organizované spojenie častí s ich novou determinovanosťou priestorových a funkcionálnych prejavov vzájomného pôsobenia.“ (11, s. 108) To znamená, že vlastne až organizácia integrity dáva komponentom celku nové funkcie, až v systémovej organizácii získavajú komponenty štruktúry svoje nové funkcie.

Do centra pozornosti výskumu integračných procesov vo vedách preto kladieme predovšetkým problematiku organizácie optima efektívnosti prekrývania sa metód v štruktúre systému vedy. Vychádzame tu z predpokladu, že vývinová integrácia funkcií metód v štruktúre vedy je predovšetkým organizačne zabezpečená vývinová jednota prekrývajúcich sa funkcií metód vedy. Primárne je organizácia integrácie metód v genetickom vzťahu k funkčnosti vedy. Kríženie, stretávanie, prekrývanie či vzájomne stimulatívne prenikanie a podmieňovanie sa metód vedy sa tu stáva funkčným len v konkrétnych organizačných vzťahoch.

V tejto súvislosti na danom stupni poznania predmetných vzťahov integrácie vied treba priznať, že „Komplexnosť možno chápať ako princíp vedeckého výskumu, vyjadrený v úsilí uchopiť predmet ako systém so všetkými jeho funkčnými väzbami a determinantmi.“ (12, s. 139) Z tohto pohľadu na problém integrácie metód spoločenských vied, t. j. pri komplexnom prístupe k predmetu výskumu, predpokladáme, že analogicky ako rozhoduje organizácia integratívnych funkčných spojení komponentov štruktúry u objektu, rozhoduje faktor organizácie integrity i v rovine vedy pri utváraní objektu adekvátnych, maximálne efektívnych poznávacích i aplikačných funkčných spojení metód. Rozvinutí funkcie schopnosť metód spoločenských vied tak znamená teoreticky a prakticky ovládnuť princípy organizácie integrity metód v komplexe odborov spoločenských vied. Tu treba uchopiť ukryté organogénne vzťahy ako integratívne vzťahy metód vied. Poznávame ich ako bezprostredné vnútorné koopeatívne formy komplexného prístupu k objektu poznania.

V tejto súvislosti však treba pripomenúť, že neustále ďalej a vždy účinnejšie preniká k princípom objektívnej dialektiky vzťahov zložiek štruktúry systému socializmu a v organizácii štruktúry vyčleniť a ovládnuť objektívne i subjektívne determinanty rozvoja reálneho socializmu nie je dostatočne možné len integráciou metód spoločenských vied v samotnej horizontálnej rovine, t. j. pri doceňovaní interdisciplinárnej spolupráce výlučne odborov špeciálnych vied. Pri štúdiu zákonitostí zložito štruktúrovanému systému rozvinutého socializmu treba primerane doceňovať i také integratívne prístupy k objektu, pri ktorých do interdisciplinárnej kooperácie s odborními spoločenských vied vstúpuje i filozofia.

B. G. Judin napísal, že „Otázky, spojené s princípmi výskumu celostných objektov predstavujú jeden z bodov, v ktorých sa pretínajú z jednej strany záujmy konkrétnych vied, ako sú biológia, psychológia, sociológia a podobne a z druhej strany záujmy filozofie.“ (13, s. 81) No niektorí teoretici dokazujú priamo, že komplexná „systémová analýza je skôr spôsobom myslenia než špeciálnou metódou poznania, systémová analýza je skôr filozofiou než súhrnom technických prostriedkov analýzy“. (14, s. 183) Nepochybne možno diskutovať o takomto stanovisku k metóde systémovej analýzy.

Rozhodne však treba priznať, že „v dôsledku zložitejšej vedeckej problematiky, zložitejších vzájomných zväzkov medzi vedami (tak v rámci danej vedy, ako aj celku) možno pozorovať rast úlohy filozofickej metodológie vo vzťahu k špeciálnym vedám“. (14, s. 179) V žiadnej podobe nemožno poprieť, že v súčasných podmienkach spoločenského vývinu, keď spoločenské vedy zápasia s úlohou teoreticky prispieť k praktickému ovládnutiu vzťahov spoločenskej štruktúry, ktoré by v procesoch rozvinutej výstavby socializmu výraznejšie uvoľnili rozvoj tvorivej aktivity spoločenského človeka, nemožno

úzkostlivo ochraňovať tradičné metódy vonkajšej vedeckovýskumnej spolupráce filozofie a špeciálnych spoločenských vied. Treba však vecne riešiť otázku, v akej konkrétnej vnútorne kooperatívnej podobe je schopná filozofia maximálne efektívne vedeckovýskumne spolupracovať so systémom spoločenských vied. Do centra pozornosti sa tu dostáva metodologický problém efektívnejšej kooperatívnej spolupráce odborov filozofie a špeciálnych spoločenských vied v rovine horizontálnej i vertikálnej pri tímovom interdisciplinárnom výskume podstatných vzťahov komponentov vyčleneného „spoločného“ objektu poznania. To preto, lebo teoreticko-metodologická hodnota kooperácie odborov filozofie a špeciálnych spoločenských vied sa tvorí práve tam, kde tieto odbory vstupujú do systémových väzieb, v ktorých sú otvorené, voľné, vonkajšie funkčné spojenia nahradené pevnými, vnútornými, kooperatívnymi formami interdisciplinárnej spolupráce.

3. Aktuálne základné úlohy výskumu

V spoločenských vedách dnes nemožno priznať žiadnej disciplíne schopnosť vlastnými metódami vyčerpávajúco vysvetliť objektívne princípy integrity a vývinu komplexu funkčných väzieb komponentov spoločenskej štruktúry. Musia prenikáť k princípom objektívnej dialektiky vzťahov komponentov štruktúry spoločnosti. V organizácii štruktúry musia vyčleniť a ovládnuť určujúce objektívne a subjektívne determinanty rozvoja spoločnosti (ekonomické, technicko-výrobné, sociologické, ideovo-politické, psychologické, sociálno-psychologické, kultúrne, eticko-estetické a i.). Naznačili sme, že toto nemožno vykonať zodpovedne len aplikáciou samotných metód intradisciplinárneho výskumu na báze jednostranného rozvoja diferenciacie a špecializácie.

V našich podmienkach predstavuje kooperácia vo vede a výskume progresívnu formu spolupráce, ktorá vytvára novú produktívnu silu vo vede, ekonomizuje jej vedeckovýskumný proces a výrazne ho zefektívňuje. Kolektívna práca vo vede utvára základné podmienky rozvoja tvorivosti vo vedeckovýskumnej činnosti, ktorá znamená prechod od individuálneho ku kolektívnemu, realizuje sa dôsledná kolektivizácia vedeckovýskumnej činnosti. Spolu s V. M. Gluškovom sa domnievame, že „dnes už naozaj dozrel čas primerane zodpovedne vytvárať komplexnú interdisciplinárnu organizáciu výskumu problémov súčasnej vedy v celom rozsahu jeho aktuálnych spoločenských potrieb“. [15, s. 11] Len najvnútornejšia interdisciplinárna výskumná kooperácia spoločenských vied je povolovaná na požadovanom stupni efektívnosti teoreticky vyjadriť relevancie v organizácii štruktúry systému socialistickej spoločnosti a získané výsledky výskumu prepojiť do praxe výstavby rozvinutého socializmu.

Práce sovietskych teoretikov v predmetnej oblasti urobili jasno v otázke, čo je charakteristické pre interdisciplinárne výskumy, prečo ich treba chápať ako relatívne samostatné a čím konkrétne sú zdôvodnené naliehavé potreby ďalšieho rozvoja integrácie výskumných metód vedy. Výskumy ukázali hlavne na nevyhnutnosť špeciálne metodologicky „ďalej rozanalyzovať integračné procesy v interdisciplinárnych výskumoch a na naliehavú úlohu „neodkladne organizačne uviesť“ takéto výskumy do praxe.

V spojitosti s týmto považujeme za správne ďalej skúmať špecifiká integrácie metód v interdisciplinárnych výskumoch, vyčleniť vo výskume integračných procesov práve také ciele, ktorých dosiahnutie bude mať hodnotu

jednak ďalšieho kroku v procesoch teoretického zmocňovania sa metodologických princípov integračných procesov v spoločenských vedách, jednak budú konkrétnym príspevkom v snažení o organizačné zabezpečenie výraznejšieho rozvoja interdisciplinárneho výskumu. V systéme spoločenských vied sa v tejto súvislosti tvorí náročný metodologický program uviesť do výskumnej praxe nový typ racionality a s týmto spojenú požiadavku teoreticko-metodologicky vyriešiť celý zložitý komplex problémov integrácie metód spoločenských vied.

Podmienkou výraznejšieho rozvoja vedeckovýskumných metód spoločenských vied sa takto stáva rozpracovanie systému kategórií metodológie spoločenských vied ako dialektiky integrácie a diferenciacie metód, s osobitným zreteľom na potreby intenzifikácie metód medziodborového výskumu pre finálne úlohy akcelerovať pohyby spoločenskej praxe v systéme rozvinutého socializmu. Ciele uvažovaného výskumu možno zhrnúť takto:

1. Teoreticko-metodologicky vyjadriť proces integrácie metód odborov špeciálnych spoločenských vied, podriadený potrebám vyriešiť taktické vedeckovýskumné úlohy (bezprostredne aktuálne komplexné problémy vedy) a navrhnuť organizačný model kooperatívnych interdisciplinárnych foriem tímovej spolupráce pri riešení konkrétnych komplexných problémov.

2. Teoreticko-metodologicky vyjadriť proces integrácie metód odborov špeciálnych spoločenských vied, podriadený potrebám riešiť strategické vedeckovýskumné úlohy (dlhodobé projekty riešenia komplexných problémov vedy) a navrhnuť organizačný model dlhodobých kooperatívnych foriem interdisciplinárnej tímovej spolupráce, pri ktorej dochádza ku konkrétnym formám hybridizácie metód i teórií odborov spoločenských vied.

3. Teoreticko-metodologicky vyjadriť proces integrácie odborov špeciálnych spoločenských vied a filozofie v horizontálnej i vertikálnej rovine a navrhnuť organizačný model kooperatívnych interdisciplinárnych foriem tímovej spolupráce, ktorými sa tradičné voľné, neviazané, vonkajšie, málo efektívne spojenia metód nahradia pevnými, viazanými, vnútornými, skutočne funkčnými spojeniami. V tejto súvislosti navrhnuť model vývinovej integrácie metód filozofie a špeciálnych spoločenských vied ako objektívne zdôvodnenú formu diferenciacie analyticko-syntetických metód.

4. Formulovať naliehavé výchovno-vzdelávacie úlohy a navrhnuť organizačné opatrenia na prípravu vedeckovýskumných kádrov pre tímové interdisciplinárne formy kooperácie vo výskume a v neposlednom rade pre mobilné profesie v systéme odborov spoločenských vied, u ktorých sa predpokladá rozvoj vedeckovýskumnej kooperácie vo vnútri jednotlivých krajín socializmu a súčasne koordinovaná mnohostranná medzinárodná spolupráca socialistických krajín.

LITERATÚRA

1. Materiály XV. zjazdu KSČ. Pravda, Bratislava 1976.
2. FRITLINSKOJ, V. S., MARČENKO, G. I.: Špeciálne sociologičeskije teorii v marksistskoj sociologii. In: Metodologičeskije problemy sociologičeskogo issledovania. Moskva 1979.
3. LARMIN, D. V.: Istoričeskij materializm i sociologija. In: Istoričeskij materializm kak nauka. Moskva 1974.
4. KOVÁČ, D.: K integrácii v psychologičeskej metodológii. Zborník: Psychológia a zdravý vývin osobnosti. Bratislava 1971.

5. MARX, K. — ENGELS, F.: Spisy 3. Praha 1958.
6. LEONTJEV, A. N.: Činnost, vědomí, osobnost. Praha 1978.
7. MARX, K.: Ekonomicko-filozofické rukopisy z roku 1844. Praha 1978.
8. MIRSKIJ, E. M.: Meždisciplinarnyje issledovania i disciplinarnaja organizacija nauky. Moskva 1980.
9. MARX, K.: Kapitál I. Praha 1952.
10. LENIN, V. I.: Spisy 32. Praha 1958.
11. ENGELGARDT, V. A.: Integratizm, puť ot prostogo k složnomu v poznanii javlenij žizni. Voprosy filosofii, 1970, č. 11.
12. Zborník: Metodologičeskije problemy sociologičeskogo issledovania. Moskva 1979.
13. JUDIN, B. G.: Poňatie celostnosti k strukture naučnogo znanija. Voprosy filosofii, 1970, č. 12.
14. POLIKAROV, A.: O vztahu filozofie a speciálnych vied. Filozofický časopis ČSAV, Praha 1980, č. 2.
15. GLUŠKOV, V. M.: Teoria nauki i fundamentaľnoje issledovanie. Naukovedenje, informatika. Naukova dumka, Kyjev 1976, č. 15.